

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ "ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ," (*)

Ἐπὶ τέλους, εἴτανε καιρὸς. Οἱ διάφορες μεταφράσεις ξένων ἔργων γιὰ τὸ σχολεῖο Ἐργασίας ἢ καὶ τὰ δοκίμια τῶν διζῶν μας, ἐκ τῶν ἄνω πάντα, ἔπρεπε νὰ δώσουν θέση σὲ ἄλλο εἶδος μελέτης, πού νὰ μὴν εἶναι οὔτε ἐργασίες ξένων ἀλλὰ οὔτε καὶ ὑποδείξεις γενικῆς, πού τις βάσιζαν στὴ θεωρία, τὴν ἀφ' ὧς ὑψηλοῦ θεωρία γιὰ τὸ πρᾶγμα.

Εἶναι εὐτύχημα, πού τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἀντωνάκου ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ἄλλα βιβλία, εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς μακρῆς διωσδῆποτε πείρας. Κι εἶναι εὐτύχημα, γιὰ τὴν ἐμπειρία, πού φέρνει τὰ ὁλικά της, γιὰ νὰ χτίσει ἓνα οἰκοδόμημα, μπορεῖ νὰ διορθωθεῖ μὲ τὴ λυδία λίθο τῆς Ἐπιστήμης, ἐνῶ, ἂν γιὰ τὸ χτίσιμο αὐτὸ πάρουμε στραβὴ καὶ ἄ priori κατεύθυνση, θὰ χρειαστεῖ νὰ γκρεμίσουμε δολοκλήρο τὸ οἰκοδόμημα.

Τὸ οἰκοδόμημα τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν μὲ τὸ σχολεῖο ἔργασίας, ὅπως σχεδιάζεται στὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἀ., μπορεῖ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ χτιστεῖ καὶ νὰ χτιστεῖ γερό. Ἡ μελέτη του εἶναι πραγματικὰ παιδαγωγικὴ ἀναλυτικὴ μελέτη, πού ἐξαντλεῖ, διωσδῆποτε, τὸ θέμα καὶ πού θὰ μὲ ἀπασχολήσει σ' ἓνα προσεχτικὸ κοίταγμα.

Καλωσύνες ἔχει ἡ μελέτη τοῦ κ. Ἀντωνάκου, μὰ καὶ ψεγάδια. Καὶ δὲν πιστεύω νὰ νομίζει οὔτε καὶ ὁ ἴδιος, πὼς εἶναι ἓνα τέλειο ἔργο. Ἐπειδὴ ὁμῶς θὰ κοιτάξουμε τὸ βιβλίο του μὲ ἀγάπη, θὰ τονίσουμε τίς ἀρετὲς τοῦ βιβλίου, πού λάμπουν καὶ σ' ἐνὸς ἀνίδεου τὰ μάτια, χωρὶς νὰ κρύψουμε καὶ τὰ ψεγάδια του.

Πρῶτα πρῶτα βάζει τὴν Ἑρμηνεία τῶν κειμένων, σὰν ὑποτακτικὸ σκοπὸ, γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν στὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ. Δὲν μποροῦσε ν' ἀρχίσει πῶς καλὰ. Ἀπλὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναγκαῖο καὶ ἐπιβαλλόμενον νὰ τονιστεῖ. Πρέπει νὰ τὸ πάρουμε ἀπόφαση ἐμεῖς οἱ φιλόλογοι. Εἶναι ἀδύνατον τὰ παιδιὰ νὰ μάθουν τὴν ἀρχαία γλῶσσα. Τὸ ἰδανικὸ αὐτό, πού μιὰ ἐποχὴ ἔδινε ἀέρα στὰ μυαλὰ τῶν φιλολόγων, εἴτανε ψευτικόν. Τὴ θέση τῶν Λατινικῶν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη θὰ πάρουν σὲ λίγο τ' ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Ὁ χρόνος, πού ἀφιερώνει ἓνας μαθητὴς μέσα σὲ ἕξ χρόνια γιὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, εἶναι ὁμολογούμενῳ πὼς δὲν τοῦ φτάνει. Βέβαια καλὸ θὰ εἴτανε νὰ μπεῖ καὶ στὸ μηχανισμό τῆς γλῶσσας αὐτῆς σὰν ἓνα στοιχεῖο τοῦ πολιτισμοῦ, πού εἶναι. Ἀλλὰ μιὰ φορὰ πού εἶναι ἀδύνατον θὰ πρέπει νὰ ἀρκεστοῦμε στὰ στοιχεῖα. Αὐτὸ τὸ πρᾶμα ἔπρεπε νὰ τὸ ο ν ί σ ε ι σ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἀ. Στοιχεῖα τῆς γλῶσσας χρειάζονται στὸ παιδί καὶ τόσα ὅσα θὰ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μπεῖ στὸ νόημα τοῦ κειμένου. Γιὰ τὴν ἐκείνος πού θὰ διδάξει, ἔχοντας τίς ὑποδείξεις τοῦ κ. Ἀ. ὑπ' ὄψην, θὰ τῶναι, εἶμαι βέβαιος, ἀρκετὴ ὥρα, γιὰ τὴν γλωσσικὴ καὶ συντακτικὴ ἐπεξεργασία. Εἶναι γλῆκος ὁ πειρασμός. Τὸν δοκίμασα κ' ἐγὼ διδάσκοντας. Οἱ δικαιολογίαι μας γιὰ τὰ ἀτέλειωτα σταματήματα σὲ γλωσσικὰ καὶ συντακτικὰ: Δὲν μποροῦμε νὰ νοιώσουμε τὸ κείμενον, ἂν δὲν νοιώσουμε καλὰ τὴν πλοκὴν τῶν λέξεων, τὴ σύνταξιν καὶ τὴ σημασίαν τῶν συντάξεων.

Ἡ σειρά, πού ἀκολουθεῖ ὁ κ. Ἀ. στὴν ἐρμηνείαν τῶν κειμένων, πολὺ καλὴ. Ἀπαγγελία—νόημα στὶς γενικῆς γραμμῆς.—Ἑρμηνεία ζωντανή, ἀφου προσηγυρθεῖ συζήτηση γιὰ τίς δυσκολίες. — Ἀναλυτικὴ ἀπόδοσις.

Ἡ ἐργασία διαφέρει ἀπὸ τὴν παλιὰ κατὰ τοῦτο. Ἡ τάξις ἐργάζεται καὶ μάλιστα ὅλη ἡ τάξις. Εἶναι ἀλήθεια, πὼς ἡ ἀπαγγελία θὰ ἀπασχολήσει ἓνα παιδί. Ἀλλὰ, ἀφου οἱ ἄλλοι θὰ εἶναι ἐτοιμοὶ καταγρά-

φοντας τίς παρατηρήσεις τους νὰ τίς διατυπώσουν στὸ τέλος τῆς ἀπαγγελίας, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς διδασκαλίας—ἐργασίας, σημείον πὼς ἡ τάξις δὲν κοιμᾶται. Ὡ! αὐτὸς ὁ ὕπνος τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, πού κοιμηθήκαμε καὶ μεῖς γιὰ χρόνια στὰ μαθητικὰ θρανία. Ἐδῶ τὰ παιδιὰ ζοῦν καὶ ἐργάζονται καὶ ὁ καθηγητὴς πού μιλάει λιγώτερον ἀπ' ὅλους ἀγρυπνᾷ σὰν κέρβερος.

Ὅσο γιὰ τὴν ἐξαγωγή τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἐργασίας πού γίνεται κατὰ κύκλους (θρησκευτικά, οἰκονομικά, πολιτικὰ κτλ. στοιχεῖα) καὶ κατὰ ὁμάδες παιδιῶν ὃ νὰ πούμε στὸν κάθε κύκλο, καλὸ τὸ σύστημα καὶ πῶς καλλίτερος ὁ τρόπος τῆς ἀποδελτίωσης τῶν στοιχείων. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ γεννηθεῖ στὰ μυαλὰ τῶν παιδιῶν ἡ ἰδέα, πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία γίνεται γιὰ νὰ βγοῦν μερικῆς μελέτης γιὰ τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ. Γιὰ τὴν ἀντίληψιν ὅμως καὶ κατανόησιν τοῦ βάθους τῆς ἐννοίας «πολιτισμὸς» ἀπὸ μέρος τῶν παιδιῶν στὴν ἀρχὴ ἐπιβάλλεται μιὰ συνεργασία τοῦ φιλολόγου μὲ τὸν καθηγητὴ τῶν Φυσικῶν γιὰ νὰ μὴ ἔχουν τὰ παιδιὰ κακῆς βάσεως. Ἐνα ἢ δύο μαθήματα εἶναι ἀρκετὰ γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Τὸ μόνο τρωτό, ἂν μπορεῖ νὰ εἶναι τρωτό, στὸ σύστημα τοῦ κ. Ἀντ. εἶναι, πὼς χρειάζεται ἓναν ἄνθρωπον μὲ σάρκα καὶ ὀστέα, ζωντανόν, εὐστροφόν, ἐργαζόμενον διαρκῶς, μὲ τὴν προσοχὴ διαρκῶς τενημένη καὶ μὲ νεῦρα γερά. Θὰ μπορούσα καὶ ἄλλες ν' ἀριθμήσω ἱκανότατες ἀλλὰ μήπως αὐτὲς εἶναι λίγες; Ἐλπίζω πὼς ἡ ἐκπαίδευση θ' ἀποχτήσῃ τέτοιον εἶδος δασκάλου, γιὰ τὴν ἀλλοτρίαν τὸ σύστημα τοῦ κ. Ἀντ. εἶναι δίκαιο μαχαίρι. Μὲ τὸν καλὸν θὰ κάνει θαύματα, μὲ τὸν κακὸν θὰ ναυαγί. Καὶ οἱ πολλοί, καὶ ἴσως ἴσως καὶ οἱ εἰδικοί, παραβλέποντες τὸ ὅρθον τοῦ συστήματος θὰ λέγῃ: Τί σύστημα εἶναι αὐτὸ ἀφου ἔχει τόσο κακὰ ἀποτελέσματα; Τί νὰ τοὺς πῆς; Πὼς νὰ τοὺς κἀμεις νὰ πιστέψουν πὼς καὶ τὸ καλλίτερον σύστημα εἶναι καταδικασμένον σὲ ἀποτυχία, ἂν πέσει σὲ χεῖρα ἀδύνατα;

Ἐγὼ ἀτομικὰ εὐχομαι οἱ Ἑκπαιδευτικοί, καὶ μάλιστα μὲ θέρη Ἑκπαιδευτικοί, νὰ τὸ δεχτοῦν μὲ ἀγάπην καὶ νὰ τὸ ἐφαρμόζουν συμπληρώνοντας καὶ δουλεύοντας το καὶ καλὰ ἔκαμε ὁ κ. Ἀντωνάκος πού τὸ ἀφιέρωσε στοὺς συναδέλφους Ἑκπαιδευτικούς.

Αὐτὰ γιὰ τὸ βιβλίο γενικὰ ἢ μᾶλλον γιὰ τὸ σύστημα. Γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ τὸ χωρίζω ἀπὸ τὸ σύστημα. Τὸ σύστημα τοῦ εἶναι αὐστηρὰ ἐπιστημονικὸ ἐνῶ τὸ βιβλίο του, παρ' ὅλη τὴν ἀπλότητα στὴν ἐκφράση, τὴ ζωντανία στὴν περιγραφή, τὴν κατοχὴ τοῦ θέματος, θίγει μόνον τὰ ὅρια τῆς ἐπιστημονικότητας. Ὁ ὑποκειμενικὸς παράγων, ὁ Ἀντωνάκος, δίνει καὶ παίρνει σ' ὅλο τὸ βιβλίο, σ' ὅλες τίς γραμμῆς, σ' ὅλες τίς λέξεις καὶ φράσεις. Ἐλάττωμα αὐτὸ ἀπὸ τὰ φοβερά γιὰ ἓνα ἔργο ἐπιστημονικόν. Ἄν ὀρίσσουμε τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργο σὰν τὴν συνισταμένην τῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀλήθειας μὲ ὅπλα τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα, ἡ μελέτη τοῦ ἔργου νὰ εἶναι μιὰ ξερὴ περιγραφή καὶ τίποτε παρὰ πάνω. Πρέπει νὰ τὸ πούμε καθαρά. Τὸ ἔργο τοῦ τότε θὰ εἴταν κ λ α σ ι κ ὀ. Ἡ Ἑλληνικὴ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη θὰ ἀποχτοῦσε γιὰ ἓνα κεφάλαιον τῆς διδασκαλίας, τὴ διδασκαλίαν τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, τὸ μοναδικὸν τῆς ἐργου. Ἐνῶ τώρα τὸ βιβλίο τοῦ παραδέρνει ἀνάμεσα σὲ φιλολογία καὶ ἐπιστήμην, ἀνάμεσα σὲ φθορὰ καὶ ἀφθορία, ὅπως λέει κάπου ὁ Παλαμάς, δὲ θυμᾶται γιὰ ποιὸν τὸ ἔργο.

Τὸ ἔργο τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀπρόσωπον, τὸ ἔργο τῆς τέχνης εἶναι καὶ προσωπικόν. Πόσο χάνει τὸ βιβλίο τοῦ στὶς σελίδες—κ' εἶναι πολλὰς—πού ἐκμυστηρεύεται πὼς κατόρθωσε νὰ βρεῖ τὴ μέθοδον, ἀλλὰ καὶ πὼς ἐργάζεται. Καὶ πόσο κερδίζει στὶς σελίδες—κ' εἶναι λίγες—πού σὰν ἀπρόσωπος ἔρρου-

*) Ἀντώνη Ἀντωνάκου, Γυμνασιάρχου Αἰγίου: «Σχολεῖον Ἐργασίας καὶ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά» (Παιδαγωγικὴ μελέτη γιὰ τὴ διδασκαλίαν τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κατὰ τὸ σχολεῖο Ἐργασίας).

νητής καταχωρίζει τα συμπεράσματα της εργασίας του.

Νά περικοπές γιά νά δικαιολογήσω τήν κρίση μου γιό τό πρώτο: «Έπελαγοδρομία πολλών καιρό κι αισθάνθηκα πολλές απογοητεύσεις. Μέσα άπό αυτά τά πελαγοδρομίσματα, σιγά σιγά έφθασα έρέτος σέ κάποιον τρόπο εργασίας, πού μπορώ νά πώ, ότι άπό τά πρώτα άποτελέσματα έμεινα ικανοποιημένος. . . . Έχω μι ά κρίση νά ένθουσιάζομαι εύκολα και άπό μικρά πραγματάκια. Ίδιως όταν αυτά τά πραγματάκια είναι προϊόντα προσωπικής μου εργασίας, ένθουσιάζομαι πολύ», σελ. 8.

Πάρα κάτω: «Μ' αυτόν τόν τρόπο εργαζόμενος, κάνω έγώ τήν έρμηνεία μου. Μ' αυτόν τόν τρόπο μου συμβαίνει νά νομίζω, ότι τά παιδιά γίνονται τελείως κάτωχοι τού περιεχομένου τών έρμηνευμένων συγγραφέων».

Κι άλλου: «Στά παιδιά συνιστώ όσο τό δυνατόν περισσότερα βοηθήματα, λεξικά, σχόλια και μεταφράσεις, ιδίως καλλιτεχνικές μεταφράσεις. Άλλά δέν τούς έπιτρέπω ποτέ, όταν λένε τήν έρμηνεία νά τήνε λένε παπαγαλιστί, άπό τούς τυφλοσύρτες τών σχολικών μεταφράσεων».

Άλλά θάμουν άδικος άν δέν έβλεπα στό βιβλίό του σελίδες άξίες ενός πραγματικού Έπιστημονικού έργου. Νά τίς παραθέσω θάταν δύσκολο. Έχουμε πρόχειρο τό βιβλίό. Είναι οι σελ. 16-19 'Αρχαίος Έλληνικός Πολιτισμός και σελ. 20-23 'Αποδελτίωση. Έπίσης θαυμάσιο τό κεφάλαιο. «Ο ρόλος τού διδασκάλου σ' όλη αυτή τήν εργασία.»

Και τώρα ρωτιέμαι: Άραγε άπό πού νά προέρχεται τό άφθονο ύποκειμενικό στοιχείο στό έργο τού κ. Άντ.; Άντίθετα άπό κείνους τούς άπλοϊκούς σ' ύσους κακόπιστους άνθρώπους, πού πιστεύουν, πώς αυτό είναι άποτέλεσμα ενός ναρκισσισμού, μιάς υπερτροφίας τού έγώ, πιστεύω έγώ αντίθετα μ' αυτούς πώς ό συγγραφέας δέ ναρκισσέεται. Άν μιλάει άρκετά γιά τό άτομό του αυτό προέρχεται άπό μι ά κάποια ιδιοσυγκρασία, πού άσυνείδητα τόν σπρώχνει νά ταυτίζει τό έγώ του με κάθε κίνησή του επιστημονική ή λογοτεχνική.

Έπειτα ξαίρουμε πώς τόσο τό προηγούμενο βιβλίό του «Δύομιση χρόνια δάσκαλος στό Μαρούσι» όσο και τό τωρινό γράφτηκαν τό ένα γιά νά ειπωθεί σέ διάλεξη άποχαιρετιστήρια στό Μαρούσι, τό άλλο σέ εισήγηση στό παιδαγωγικό συνέδριο τών Πατρών.

Άλλά και τέτοιο τό έργο τού κ. Άντ. θά έήσει όν σάν κλασικό, άπόρροπο έργο, πού σού επιβάλλεται με τήν άπροσπία της άπιστήμης, αλλά στίς ψυχές τών Έκπαιδευτικών, πού θά τό εφαρμόσουν. Θά ξεγιάνει τήν έκπαιδευση, θά όρηθοτηρήσει τό λόγο της αλήθειας, πού θά τόν λένε άφοβία πιά οι έκπαιδευτικοί και θά φέρει μι άπανίαση στήν ψυχή τών Έλληνοπαιδών, πού, ξεζινώνοντας άπό τό γράμμα, θά προχωρούν στό πνεύμα τών κειμένων, γιά νά καταλήξουν στή βαθύτερη κατανόηση και άνάπτυξη τού άρχαίου βίου και πολιτισμού, τόσο χρήσιμο πρῶγμα γιά τή γενική και ειδική μόρφωση τών παιδιών, αλλά και τόσο παραμελούμενο ίσαμε τώρα.

Άς άρχει στόν κ. Άντ. αυτή ή μεγάλη χαρά. Έργο και συγγραφή είναι δυό διάφορα πράγματα. Ο Σοκράτης δέν έγραψε λέξη κι ό Χριστός δέ σέφτηκε ποτέ ν' άφήσει στούς μεταγενέστερους μι ά συστηματοποιημένη διδασκαλία. Κι όμως τά συστήματά του, φιλοσοφικό τό ένα, φιλοσοφικοδρασκευτικό τό άλλο, είναι δυό πράγματα πού μπορούμε νά πούμε, πώς τά ξαίρουμε καλύτερα άπό κάθε άλλο. Κι αυτό γιατί οι διδασκαλίες τους έζησαν στίς ψυχές τών μαθητών τους.

Είχομαι τό έργο του ν' άποκτήσει πολλούς μαθητές, αλλά εύχομαι νά είναι και τό τελευταίο γραμμένο στή μιχτή, στήν καθαρεύουσα και στή δημοτική. Άρχισε με τό «Δύομιση χρόνια δάσκαλος στό Μαρούσι» με μι άρκετά καλή δημοτική. Τώρα —γυμνασιάρχης Αγίου— κάνει άρκετές παραχωρήσεις στήν καθαρεύουσα. Άς προσέξει μήπως προχωρώντας στήν καριέρα του κατασταλάξει στήν κα-

θαρεύουσα. Ίσως δικαιολογηθεί: «Ξαίρεις, πολλοί συνάδελφοι αισθάνονται φρίκη στίς άσρότητες». Τό παραδέχομαι. Άλλά είναι φρίκη νά κανονίζουμε τή γλώσσα με τή φρίκη τών συναδέλφων. Οι συνάδελφοι πρέπει νά συνήθισουν στήν ιδέα, πώς με τή δημοτική μπορούν νά γραφτούν και τά πιο σύνθετα και ψηλά νοήματα. Άλλά δημοτική γερή, πλέρια, τόσο στή λέξη και στούς τέπους όσο και στή σύνταξη. Άν μπορώ νά καταλάβω τήν έπανάσταση της κατάργησης της ύποτακτικής και τήν τήρηση τών τριτόκλιτων. Λίγο ακόμα και θά τόν καιηγορήσουμε γιά συντηρητικό και καθιερυνονισόνο. Και θάναί αυτό άπό τ' άγραφα, άφοι οι έπιπόλαιοι έπικριτές του τού ρίζουν τή ρεταινή «μυλλιαροζομουνιστής» αυτού τού ιδεαλιστή και παιδιασμένου με τίς πλατωνικές ιδέες άνθρώπου.

ΣΠ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΙΣΑΝΘΗ (*)

Με τόν τίτλο «Μερικοί Μετανάστες» βγήκανε στή σειρά τών εκδόσεων τού Άριστάκη Μαυρίδη όχτώ διηγήματα τού νέου πεζογράφου Μ. Βισάνθη, γνωστού μας άπό τήν έκδοση της «Σύγχρονης Σκέψης» τού Σικάγου και τούς άγώνες του γιά τή διάδοση τών Έλληνικών γραμμάτων στήν Άμερική. Τά διηγήματα αυτά, πού είναι κατά πολύ άνώτερα και πιο ραφιναρισμένα άπό τά πρώτα, «Θανατερά Νευρόσπαστα», πού έβγαλε ό Βισάνθης στό Σικάγο στό 1927, δικαιώνουν τόν τίτλο τους γιατί τά περισσότερα έχουν θέματα παρμένα άπό τή ζωή τού Μετανάστη, τούς πόθους, τίς έλπίδες και τίς άγωνίες του.

Η μεγάλη ζωή, ή έντονη και τρικυμισμένη, ή πολυθρόνη ζωή πού ξετυλίγεται κάτω άπό έναν ούρανό τρυπημένο άπό τεράτνια οικδομήματα, ή ζωή τέλος πού τόν αντίλαλο τών δρόμων της άνέβαζε ως τήν πολυθρόνα πού έμενε παράλυτος ό μεγαλείτερος βίβδος τού περασμένου αιώνα και θνητής αυτής της κίνησης, ό Άμερικανός Whitman, έμπνέει και τόν ξεσητεμένον Έλληνα, πού με παρυστατική δύναμη τήνε ζωγραφίζει. Άν ό,τι λέγεται «κοσμοπολιτικό διήγημα» φέρνει τή σφραγίδα μι ά τέτοιας ζωής κι όχι τούς πιθηκισμούς τού Γραφείου ή της Παριζιάνικης Μόδας, ό Βισάνθης μίς δίνει άκρωτός τόν όρισμό του, χαρίζοντας τά σταθερότερα σύνορα. Τά διηγήματά του είναι όλα τρικυμισμένοι αντίλαλοι μι ά μεγάλης Ζωής. Ο Μετανάστης πού ένώ αντιγράφει τό καράβι τού γρισμού τυραννείται δίχως λόγο στό Άστυνομικό Τμήμα, ό Άνθρωπος ό κατατρεγμένος πού δίχως νά τόχει τό αίμα του ξετυλίγεται σ' ένα σπγμιαίο τρομερό έπαναστάτη, ή φτωχήλα τού Βιβλιοπωλείου πού όνειρεύεται και ζει μέσα στήν άτμόσφαιρα μι ά ζωτικής προσδοκίας, όλα τούτα, δυνατό ζωγραφισμένα, με γιογή και νευρική φρόση, μ' ένα όρος γαμάτο κίνηση και παλμό, παρουσιάζονται όλοζώντανα στόν άναγνώστη.

Ο Βισάνθης έμπνέει στίς λεπτομέρειες, έξωτερικές κ' έσωτερικές, έπιμένει στό δράμα της ψυχής, στό δράμα τού Άνθρώπου. Τό μέσα πλούτος τών ένδιαφέρει. Και με τό νυστέρι τού άνάτομου ξεχωρίζει μι ά — μι ά τίς έναι πού συζητάνε τήν ψυχή. Βαθύτατος ψυχαναλυτής. Λεπτολόγος. Ίσως και κουραστικός γιά ένα εύκολο διάβασμα τή; ξάπλας τού νηπιανού.

Ο «Παραλογισμένος» είναι τό καλύτερο σ' αυτό τό είδος. Και ακολουθούν διηγήματα, βαθιά ψυχολογημένα, όπως ό «Γλυκός Βασανιστής», τό

*) Μ. Βισάνθη: «Μερικοί Μετανάστες». Διηγήματα. Με σκίτσα και εικόνες τού Γιάννη Βάσσου. Σελίδες 150. Άθήνα 1930. Τιμή δρχ. 25.